

SIVA EKONOMIJA U SRBIJI

Dragana Bešlić*

Ivana Bešlić**

Sažetak: U ovom radu se objašnjava fenomen sive ekonomije sa ilustracijama situacije u Srbiji. Takođe, obrazlažu se osnovni uzroci, oblici i metode merenja sive ekonomije, njene posledice i navode se moguće mere za njeno suzbijanje.

Ključne reči: siva ekonomija, uzroci, oblici, metode merenja, posledice, mere za suzbijanje

Abstract: In this paper the phenomenon of grey economy, with illustrations of the situation in Serbia, is explained and the main causes and forms of grey economy are clarified. Finally, within this paper the consequences of the grey economy development, forms and methods of grey economy measurement as well as measures for the stamping of grey economy are described.

Key words: grey economy, causes, forms, measurement methods, consequences, stamping measurement

Uvod

U ovom radu objašnjava se fenomen sive ekonomije u Srbiji koji takođe karakteriše i sve države u svim epohama. Tako se danas siva ekonomija susreće i u najrazvijenijim zemljama. Pitanje je samo koliki obim se može smatrati prihvatljivim, zbog njenih neosporno štetnih posledica, koje se pre svega ogledaju u zakidanju državnih prihoda i dezorganizovanju društva u celini.

Siva ekonomija je još uvek globalni problem srpske privrede. Cilj ovog rada je da se na osnovu jasnih teorijskih stavova i na osnovu raspoložive i obrađene empirijske građe, razjasne uzroci i mehanizmi sive ekonomije u Srbiji, kao i da se sagledaju njihove najznačajnije posledice. Potom da se, na osnovu svih tih saznanja, definišu strategije borbe protiv sive ekonomije u Srbiji.

Svaka zemlja ima određeni stepen „sive“ ekonomije, ali je obim ovih aktivnosti naročito značajan u privredama zemalja u tranziciji. Kod nas je ovaj fenomen postao uočljiv u poslednjih 10-15 godina. Poremećeni uslovi privređivanja sa velikim spoljnim skokovima (rat, blokada, izolacija, sankcije) i nagli političko-ekonomski zaokret koji je karakterističan za sve zemlje u tranziciji kada može doći i do pada proizvodnje i životnog standarda činili su povoljan ambijent za širenje sive ekonomije.

Takav ambijent je uslovio da deo srednjeg sloja stanovništva potpuno isčezava i utapa se u siromašne, najniže slojeve društva koji žive u bedi i koji nemaju mogućnosti da svoje prihode uvećaju finansijskim i drugim spekulacijama. Ovo je naročito pogađalo kategorije stanovništva sa fiksnim primanjima, dok su se na drugoj strani uži slojevi spekulišući sve više bogatili. To je vodilo u sve veću kriminalizaciju društva i sve veće socijalne tenzije sa mogućim nesagledivim posledicama – to znači da siva ekonomija može da osujeti politiku raspodele i diskredituje socijalne programe države. Siva ekonomija je izazvala poremećaje i u globalnoj raspodeli dohotka između privrede i države tako što je smanjivala budžetske prihode, a time i stepen poreskog opterećenja ukupne privrede.

---

* Dragana Bešlić, saradnik u nastavi, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad, Srbija

** Ivana Bešlić, saradnik u nastavi, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad, Srbija

Određenje sive ekonomije

Siva ekonomija u suštini, podrazumeva obavljanje ekonomske aktivnosti mimo odgovarajuće pravne regulative (neformalna ekonomija) ili protivno pozitivnim propisima (ilegalna ekonomija). Na nacionalnom ili međunarodnom planu suštinski je reč o ekonomskim aktivnostima pojedinaca, neformalnih grupa ili organizacija koje se, bar u nekim elementima, ne deklariraju (nedeklarisana ekonomija), često ne evidentiraju (neregistrovana ekonomija) ili ne oporezuju (evazija). To su, po mnogo čemu, ekonomske aktivnosti koje ne poštuju određene institucionalne procedure odnosno izmiču bar nekim komponentama društvene regulative (neregularna ekonomija) uključujući aktivnosti koje su izričito zabranjene ili je njihovo obavljanje povezano sa kriminalom (crna ekonomija).

Pod ovim pojmom moramo podrazumevati svaku protivzakonitu aktivnost usmerenu ka sticanju ekonomske koristi kojom se nanosi finansijska i druga šteta pre svega državi, kao i onim subjektima koji posluju u skladu sa propisima.

U našim uslovima sivu ekonomiju nalazimo u skoro svim oblastima privrede, pa i van nje. Najkarakterističniji pojavnici utvrđeni npr. od strane Republičke tržišne inspekcije su: 1. prodaja robe nižeg kvaliteta od propisanog i deklarisanog; 2. lažno deklarisanje robe u cilju izbegavanja plaćanja propisanih dažbina; 3. izbegavanje uplate pazara na žiro-račun i prebacivanje gotovine u sive tokove 4. korišćenje neispravnih i nežigosanih merila radi zakidanja na meri; 5. ilegalne pozajmice pojedinaca, rad na crno, izdavanje imovine u zakup, 6. prodaja robe bez isprava o nabavci; 7. neažurno i netačno vođenje evidencije o prometu robe itd.

Osnovni uzroci i oblici sive ekonomije

Osnovni faktori¹ koji su uticali na prekomerno narastanje sive ekonomije u našim uslovima su: 1. višegodišnje ratno okruženje; 2. značajan priliv izbeglica; 3. dugotrajni negativni privredni trendovi; 4. rastući broj nezaposlenih; 5. nizak životni standard; 6. sankcije međunarodne zajednice; 7. NATO agresija; 8. spori tranzicioni procesi; 9. neizgrađenost pravnog i privrednog sistema; 10. izostanak sistemski osmišljenih mera države za suzbijanje sive ekonomije.

Siva ekonomija u našoj zemlji javljala se i još uvek se javlja u raznim vidovima i gotovo svim oblastima ekonomske aktivnosti²:

- nelegalni uvoz i izvoz;
- neregistrovano iznošenje/unošenje deviza;
- izvalačenje i zadržavanje gotovog novca van kanala platnog prometa;
- šverc razne robe na unutrašnjem tržištu;
- zadržavanje robe van prometa uz specifično određivanje cena za prodaju na crno;
- izbegavanje plaćanja poreza i ostalih dažbina na razne načine;
- korišćenje radnog vremena, materijala i opreme društvenih i javnih preduzeća u privatne svrhe;
- neregistrovano obavljanje zanatskih, građevinskih, trgovinskih, saobraćajnih i ostalih usluga;
- nepotpuno obuhvatanje prihoda poljoprivrednih gazdinstava kao i nepotpuno obuhvatanje prihoda od privatne poljoprivrede;
- divlja gradnja;
- protivzakonito prisvajanje zajedničkih prostorija u stambenim zgradama i njihova dogradnja za lične potrebe;
- ranije špekulacije kod otkupa društvenih stanova, u procesu privatizacije društvenih i državnih preduzeća i prometu nekretnina;
- nezakonita seča društvenih i državnih šuma i uzurpacija javnih dobara;

---

¹ http://informator.rs/tekstovi/siva_ekonomija_1102.htm

² <http://www.ien.bg.ac.rs/download/wp02-01.pdf>

- zloupotreba službenog, poslovnog i javnog položaja.

Iz svega ovoga navedenog zaključujemo da je rast sive ekonomije na neki način nužan pratilac procesa tranzicije.

Smatra se da su glavni razlozi za pojavu sive ekonomije izbegavanje ili utaja poreza odnosno izbegavanje ili kršenje propisa koji regulisu privredne transakcije. Pri tome se ima u vidu da, u nekim situacijama, izbegavanje ili utaja poreza nije primarni uzrok ili namera, već posledica obavljanja zabranjenih aktivnosti koje se kao ilegalne ne mogu prijaviti poreskim organima. Tako, izbegavanje jednih obaveza (namerno) proizvodi izbegavanje drugih (nenamerno). Primera radi, neprijavlivanje radnika i prikrivanje dohotka radi izbegavanja poreza na dohodak ima za posledicu i izbegavanje doprinosa za socijalno i penzijsko osiguranje.

Uslovi i uzroci za pojavu sive ekonomije mogu se klasifikovati na: 1. ekonomske; 2. psihološke faktore; 3. faktore oportuniteta. Kao *ekonomski faktori* navode se finansijski problemi, visoki poreski nameti, verovatnoća utvrđivanja (nada da utaja poreza neće biti otkrivena), strogoća sankcija (nada da sankcije neće biti oštre), očekivani profit (visok profit zbog visokog rizika) i dr. U *psihološke faktore* mogu da se ubroje nepoverenje u državu i njene ekonomske mere, neslaganje sa ciljevima i sredstvima ekonomske politike kao i stav prema riziku. Kao najvažniji *faktori oportuniteta* navode se radno iskustvo i obrazovanje značajno za nalaženje posla i njegovo uspešno obavljanje van okvira zakonske regulative.

Među brojnim uzrocima i faktorima koji su doveli do širenja sive ekonomije u nas mogu se razlikovati oni koji postoje trajno ili u dužem periodu bivše Jugoslavije od onih koji su došli do izražaja u kasnijem periodu. U principu, među osnovne faktore širenja sive ekonomije mogli bi se navesti³:

- neizgrađenost tržišnog sistema – ekonomskih institucija i neefikasnost ekonomske administracije;
- neefikasnost pravnog sistema (posebno privrednog segmenta);
- nezaokružen poreski sistem i slaba poreska kontrola;
- blage kazne tj. mali rizik u odnosu na očekivani profit;
- nejasna ekonomska politika prema privatnom sektoru (posebno MSP) i slaba kontrola u društvenom sektoru i sektoru javnih preduzeća;
- veliki broj mešovitih domaćinstava s radom u posrnutom društvenom sektoru;
- nedefinisanost političkog ambijenta i političkih odnosa;
- nezaposlenost i značajne ekonomske migracije (spoljne i unutrašnje);
- niska primanja i pad životnog standarda;
- elementi kulturne dimenzije i neizgrađenost poreske i poslovne etike i morala.

Kada je reč o Srbiji, gruba aproksimacija obima skrivenih aktivnosti na bazi parametara istraživanja iz 2000. godine⁴ upućuje na podatak od oko 17% učešća u BDP. Međutim, ovaj podatak je iziskivao izvesnu korekciju u cilju postizanja realnosti u proceni, jer se deo neformalne aktivnosti obavljao i u privatnom sektoru, gde se najveći deo dohodaka isplaćivao na nivou minimalnog - kao deo primanja bez poreza i doprinosa., pa se došlo do procene od oko 10% BDP. Tome je trebalo dodati i oko 5% poreza na promet koji se na takav način utajio. Znači, ukupan zbir činio bi oko 32% učešća u BDP koji se deklariše.

Posledice razvoja sive ekonomije

Siva ekonomije, takođe, izaziva poremećaje u globalnoj raspodeli dohotka između privrede i države tako što smanjuje budžetske prihode, a time i stepen poreskog opterećenja ukupne privrede⁵.

---

³ <http://www.ien.bg.ac.rs/download/wp02-01.pdf>

⁴ <http://www.ien.bg.ac.rs/download/wp02-01.pdf>

⁵ <http://www.ien.bg.ac.rs/download/wp02-01.pdf>

U nastojanju da ostvare željeni obim državne potrošnje, poreske vlasti će reagovati na način da gubitke poreza, zbog rasta sive ekonomije, kompenziraju povećanim poreskim stopama. To, za posledicu ima dodatno opterećenje onog dela stanovništva koji plaća poreze, čime mu se povećavaju troškovi i smanjuje konkurentnost. Na mikroplanu, siva ekonomija stvara velike nejednakosti u opterećenju poreskih obveznika dovodeći u pitanje princip poreskog opterećenja prema ekonomskoj snazi obveznika. Na taj način siva ekonomija onemogućava vođenje adekvatne poreske politike.

Veliki obim sive ekonomije uvek izaziva poremećaje u sistemu društvenih računa, naročito u raspodeli nacionalnog dohotka na makro i mikro nivou. Na makronivou siva ekonomija pomera proporciju raspodele nacionalnog dohotka između privrede i stanovništva u korist stanovništva znatno preko granice učešća ličnih dohodaka. Međutim, u samom sektoru stanovništva siva ekonomija remeti strukturu novčanih primanja i izdavanja stanovništva i povećava distorzije u globalnom finansijskom bilansu stanovništva izazivajući na mikro nivou velike nejednakosti u raspodeli prihoda pojedinih kategorija domaćinstava. Nelegalne finansijske transakcije može obavljati samo uži sloj građana sa većim prihodima, uvećavajući na taj način svoja primanja na račun onih sa nižim primanjima. Tako se putem sive ekonomije u oblasti finansija vrši znatna preraspodela prihoda i veliko raslojavanje stanovništva sa najtežim posledicama na srednje i niže slojeve.

Metode merenja sive ekonomije

Kvantifikacija sive ekonomije je moguća. S obzirom na to da skrivena ekonomija ostavlja različite tragove i pristupi merenju su različiti. Najpoznatije su sledeće metode merenja sive ekonomije⁶:

1. Metod diskrepance između dohodaka i izdataka – Dohoci koji se stiču mogu da se uopšte neprijavljaju ili da se prijavljaju samo delimično. Međutim, njihov najveći deo se kasnije neminovno pojavljuje kao izdatak. Društveni proizvod se procenjuje statistički pomoću dve nezavisne metode - metode raspodele i metode upotrebe. Dohodna mera DP je suma svih faktorskih dohodaka koji se stiču u proizvodnoj aktivnosti zemlje. Druga mera je jednaka sumi izdataka vezanih za finalnu upotrebu proizvodnje zemlje. Po definiciji, ove dve mere su jednake za svaki period posmatranja. To je zbog toga što vrednost svake finalne transakcije može da se meri ili preko sume novca potrošenog za finalna dobra i usluge od strane finalnih kupaca ili preko identične sume dohodaka koji se stvaraju u proizvodnji istih dobara i usluga. Opšte je uverenje da su statističke procene finalnih izdataka nepristrasne tj. nema uverljivih razloga koji bi ukazali da se oni prilikom prijavljivanja precenjuju ili potcenjuju. Međutim, to nije slučaj, sa procenama koje se zasnivaju na dohocima, jer postoji dosta razloga koji podstiču da se svi dohoci ne prijavljaju, pa se zbog toga procene društvenog proizvoda zasnovane na dohocima smatraju pristrasnim. Iz mnogo razloga je realno postojanje diskrepance – razlike između inicijalne procene prijavljenih dohodaka i procene finalnih izdataka. Ova hipoteza je potvrđena i u praksi - sistematski nižim iznosom inicijalne procene društvenog proizvoda po metodu raspodele u odnosu na inicijalnu procenu po metodu finalne upotrebe. U analitičke svrhe treba izdvojiti inicijalnu rezidualnu diskrepancu (IRD) kao svojevrsnu meru skrivene ekonomije ili kao element metoda procene skrivene ekonomije. Ona se javlja zbog: 1. potcenjivanja faktorskih dohodaka; 2. vremenskih neusklađenosti koje nastaju zbog prijavljivanja učesnika istih transakcija u različitim obračunskim periodima; 3. drugih grešaka poput onih koje nastaju usled korišćenja uzoraka. Međutim, ni društveni proizvod meren finalnim izdacima ne uključuje skrivenu aktivnost u celini, jer postoje dva segmenta skrivene ekonomije koje ne registruje ni ovaj agregat: 1. skriveni izdaci; 2. dohoci u naturi. *Skriveni izdaci* su oni koji se iz različitih razloga ne prijavljaju statističkim organima. Kupci ih ne prikazuju da bi sakrili potrošnju robe i usluga koja je nelegalna ili društveno neprihvatljiva. S druge strane, skrivaju ih proizvođači i distributeri, jer time skrivaju svoju ilegalnu delatnost. Moguć je i slučaj da je proizvodnja legalna i da je proizvođači deklariraju, ali da potrošači i distributeri ne prijavljaju odgovarajuće izdatke. To je specijalan slučaj koji smanjuje inicijalnu diskrepancu. *Dohoci u naturi* su dvojake prirode. Prvu kategoriju sačinjavaju plate u naturi koje se po pravilu ne iskazuju kao izdaci, ali se registruju kao dohoci. Druga

⁶ <http://www.ien.bg.ac.rs/download/wp02-01.pdf>

kategorija ima karakter implicitnih dohodaka koji se stiču korišćenjem sredstava i materijala ili proizvoda preduzeća za ličnu potrošnju ili za dodatnu proizvodnu aktivnost. U prvoj nameni takvi dohoci ne izazivaju nikakve izdatke što nije slučaj u drugoj nameni. Oni istovremeno smanjuju i dodatnu vrednost preduzeća, jer nisu registrovani ni kao dohoci.

2. *Metod tržišta rada* – Na veličinu skrivene ekonomije ukazuju i niske stope participacije u odnosu na ranije (normalne) periode ili u odnosu na stope izmerene u sličnim zemljama gde fenomen skrivene ekonomije nije značajan. Razlika između zvanične stope participacije i „normalne“ određuje deo radne snage koji učestvuje na skrivenom tržištu rada. Mera skrivene ekonomije u ovom slučaju je relativni i apsolutni iznos radne snage koja se pojavljuje na skrivenom tržištu. Kada se ovom kontingentu pridoda odgovarajući dohodak, ujedno se dobija i gruba procena veličine skrivene ekonomske aktivnosti u apsolutnom novčanom iznosu. Kao poseban metod za testiranje (korekciju) zvaničnih stopa participacije uobičajeno se koriste i ankete o korišćenju vremena. One ukazuju kako pojedine kategorije stanovništva koriste svoje vreme, što posredno ukazuje i koje su kategorije stanovništva angažovane u skrivenim aktivnostima. Metod omogućava i merenje skrivenog radnog angažovanja specifičnih segmenata populacije, kao što su zaposleni na dodatnim poslovima i vrlo specifičnu grupu koja obuhvata penzionisana i druga lica čija se pojava na tržištu rada ne očekuje. Nešto preciznija informacija o neregularnoj radnoj snazi, oblicima njenog angažovanja i dohotku koji stiže obezbeđuju dubinski intervjui sa poslodavcima i radnicima koji se pojavljuju na tržištu rada. Kada se istraživanje sprovodi na reprezentativnom uzorku rezultati mogu da se ekstrapoliraju, te se na taj način dobija veličina skrivene aktivnosti za privredu kao celinu.

3. *Metod poreskog oditinga (revizije)* – zasniva se na aktivnom angažovanju poreskih vlasti u identifikaciji skrivenih dohodaka. To se čini poreskim oditingom koji stiže detaljnije informacije o tome koje dohodne grupe i koje profesije ne prijavljuju ili prijavljuju samo delimično dohotke. Pri izboru uzorka populacije koriste se razni metodi. Uobičajen je metod slučajnog uzorka, a nekad se koriste i diskriminatorni postupci da bi se razvio algoritam koji će voditi selekciji poreskih obveznika najpogodnijih za intenzivne tehnike poreskog oditinga.

4. *Monetarne metode* – zasnivaju se na baznoj pretpostavci da lica koja svoju aktivnost skrivaju menjaju obrazac korišćenja novca, pa u tom smislu, postojanje skrivene ekonomije ostavlja tragove u monetarnoj sferi. Najjednostavniji metod zasniva se na pretpostavci da su gotovinske transakcije manje vidljive, a samim tim i teže za otkrivanje od transakcija čekovima ili kreditnim karticama (u kojima su uključene i banke). Zbog toga učesnici u skrivenoj ekonomiji preferiraju gotovinu, a promene strukture i veličine gotovine su indikatori koji mogu poslužiti za procenu skrivene ekonomije. Kompleksnija metoda zasniva se na pretpostavci da se veličina skrivene ekonomije odražava na rast odnosa gotovine i depozita po viđenju koji se drže u bankama. Po ovoj metodi, najpre se odredi bazni period u kome se pretpostavlja da je odnos gotovog novca i depozita normalan i da nema skrivene ekonomije. Zatim se izmereni rast gotovine transformiše u procenu skrivene ekonomije merene proporcijom društvenog proizvoda pod pretpostavkom da je brzina opticaja novca u skrivenoj ekonomiji jednaka brzini u zvaničnoj ekonomiji. Transformacija se vrši pomoću kvantitativne jednačine. Nešto kompleksnija metoda zasniva se na pretpostavci da sav društveni proizvod - zvanični i skriveni – mora da se razmenjuje novcem i da je konstantan odgovarajući odnos između društvenog proizvoda i novca. Pošto je novčana masa merljiva, moguće je na osnovu nje izvesti i ukupnu vrednost društvenog proizvoda. Ako se od ove veličine društvenog proizvoda oduzme njegova nominalna veličina koja se registruje zvanično, razlika predstavlja veličinu skrivene ekonomije iskazana kao rezidual.

Merenja sive, odnosno skrivene ekonomije u ovom ili onom vidu su moguća, ali njena pojava se gotovo nikako ne može sprečiti usled dejstva brojnih faktora. U dosadašnjem periodu preduzimane su brojne aktivnosti i mere u cilju suzbijanja sive ekonomije sa promenljivim rezultatima. Sivu ekonomiju treba ekonomskim merama i drugim instrumentima svesti na najnižu moguću ili uslovno tolerantnu meru.

Mere za suzbijanje sive ekonomije

Mere za suzbijanje sive ekonomije⁷ mogu se podeliti na:

1. *Dugoročne mere* – Na dugi rok to su opšte mere za podsticanje privrednog razvoja koje posredno dovode i do slabljenja ove pojave. Izvršenjem tranzicije iz postojeće privrede i društva, u zemlju članicu Evropske unije, samo se po sebi razume da će i ova pojava biti usklađena sa standardima te organizacije.
2. *Srednjoročne mere* – Na rok od 3 do 5 godina mora se delovati ciljano na suzbijanje ove pojave kroz zakonsku regulativu i aktivnosti represivnih organa. Pozitivan primer imamo kako je gotovo neutralisana siva ekonomija u oblasti prometa naftnih derivata za svega nekoliko meseci donošenjem adekvatne Uredbe (misli se na Uredbu o posebnim uslovima i načinu uvoza, prerade, distribucije i prometa nafte, odnosno naftnih derivata). Sistemskim merama je ukinuto i sivo devizno tržište. Represivnim merama je ozbiljno uzdrmano sivo tržište cigareta. Dakle, pokazalo se da ako postoji politička volja, država može dosta efikasno da suzbije određene negativnosti koje su dugo imale status nerešivog problema.
3. *Operativne mere* – Svi društveni subjekti bi odmah trebalo da donesu operativne programe za suzbijanje sive ekonomije. Što se tiče represivnih mera, neophodno je intenzivirati kontrole i pooštriti kazne za prekršioce. Ovde odmah otvaramo još dva problema, a to su: 1. borba protiv korupcije; 2. temeljna reforma državne uprave, a pre svega pravosuđa.

Privredna komora Beograda, kao i sve asocijacije u komorskom sistemu, zainteresovane su, da se siva ekonomija u prometu roba i usluga, svede na najniži mogući nivo jer se time privredni subjekti dovode na tržištu u ravnopravan položaj.

Državni organi su zainteresovani da teret poreskih opterećenja raspodele na što veći broj učesnika. Dugoročno posmatrano, negativne pojave sive ekonomije smanjivaće se srazmerno opštem razvoju privredne aktivnosti.

Primarnu pojavu sivog prometa treba suzbijati kroz zakonsku regulativu i aktivnostima kontrolnih organa na svim nivoima kao i iznalaženjem i uvođenjem podsticajnih mera u cilju afirmacije privrednih subjekata koji legalno posluju⁸:

- Saglasno nadležnostima, potrebno je sačiniti posebne programe mera za eliminisanje sive ekonomije sa dinamikom i nosiocima aktivnosti. Posebnu pažnju usmeriti na borbu protiv korupcije i aktivno raditi na reformi državne uprave i pravosuđa.
- Definirati odnos države prema neosnovano stečenim vrednostima iz nelegalnog privređivanja kao i odnos za neizmirene obaveze (oduzimanje neosnovano stečenih vrednosti, zabrana bavljenja predmetom poslovanja i sl).
- Zakonodavnu regulativu dosledno primenjivati.
- Pokrenuti inicijativu da se fiskalizacijom obuhvate svi privredni subjekti koji vršeći delatnost posluju sa gotovim novcem, karticama i čekovima. Kontrolno-inspekcijsku i sudsku funkciju kadrovski ojačati, permanentno vršiti edukaciju kadrova, tehnički opremiti i povezati u jedinstvenu kompatibilnu informacionu mrežu uz adekvatnije nagrađivanje.
- Naći stimulative mere za privredne subjekte i fizička lica, da prilikom izmirivanja poreskih i drugih obaveza dobiju od države određenu naknadu. Slično kako je uspostavljen sistem računa kod obračuna i plaćanja poreza na dodatu vrednost.
- Povećati kontrolu na graničnim prelazima prilikom uvoza robe, kao i izlaska robe iz domaćih proizvodnih pogona.
- U stalnoj obuci inspekcijskih kadrova koristiti iskustva evropskih zemalja uz istovremeno poboljšanje materijalnog statusa i potrebnih ovlašćenja.

---

⁷ http://informator.rs/tekstovi/siva_ekonomija_1102.htm

⁸ http://www.kombeg.org.rs/aktivnosti/udr_trgovine/20050617/predlog_mera.htm

Zaključak

Iz svega ovog izloženog zaključujemo: 1. da se siva ekonomija najkraće može definisati kao ekonomska aktivnost uz kršenje i zaobilaznje pravnih propisa; 2. da je to pored korupcije najveći problem srpske privrede; 3. da je osnovni razlog postojanja sive ekonomije ekonomski interes izbegavanja plaćanja poreza i nemogućnost države da isto spreči; 4. da je sa ekspanzijom sive ekonomije, nemoguće dugoročnije gledano, ostvarivati pozitivne promene u ekonomskim i drugim aspektima razvoja; 5. da je neophodno sagledati uzroke i preduzeti mere za suzbijanje ove pojave i njeno dovođenje u prihvatljive okvire.

Literatura

- [1] Jović, M., Spariosu, T., Jovanović, M., (2008) *Institucije i mere za legalizaciju sive ekonomije*, <http://www.iien.bg.ac.rs/download/wp02-01.pdf>
- [2] Knežević, V., (2008) *Siva ekonomija i mere za njeno suzbijanje*, http://informativ.rs/tekstovi/siva_ekonomija_1102.htm
- [3] Privredna komora Beograda, *Predlog mera za suzbijanje sive ekonomije*, http://www.kombeg.org.rs/aktivnosti/udr_trgovine/20050617/predlog_mera.htm